

Ágústa H. Lárusdóttir
deildarfulltrúi
Þórshamri v/Templarasund

Alþingi
Erindi nr. Þ 118/279
komudagur 30/11 1994

Reykjavík 30. nóvember 1994

FRUMVARP TIL LAGA UM GRUNNSKÓLA — UMSÖGN FRÁ HEYRNLEYSINGJASKÓLANUM

Heyrnleysingjaskólinn leggur megináherslu á tvennt í umsögn sinni um *frumvarp til laga um grunnskóla* og bæði atriðin varða jafnrétti til náms:

- að lögfestur verði réttur málminnihlutahópa, sem hafa annað móðurmál en íslensku — ekki aðeins rétturinn til sérstakrar kennslu í íslensku sem öðru tungumáli, þó mikilvægur sé, heldur réttur þeirra til að fylgja aðalnámskrá sem sniðin er við hæfi þeirra.
- að tryggt verði í tilflutningi grunnskólans frá ríki til sveitarfélaga að efnalítill sveitarfélög þurfi aldrei að horfa í þann kostnað sem fylgir því að senda barn í skóla í öðru sveitarfélagi þar sem er að finna námsumhverfi sem er fremur talið við hæfi barnsins en námsumhverfi heimaskólans.

RÖKSTUÐNINGUR

Báðar ofangreindar athugasemdir eiga sér stoð í gildandi aðalnámskrá grunnskóla þar sem lögð er höfuðáhersla á rétt einstaklingsins til menntunar og skyldu ríkisins til að stuðla að því að allir njóti jafnréttis til menntunar og hafi til þess jöfn tækifæri.

Fyrri atriðið vísar einkánlega til 36. gr. frumvarpsins. Með hliðsjón af athugasemdum sem fylgja frumvarpinu er ljóst að hér er eingöngu átt við „nýbúa” eða „nemendur af erlendum uppruna”. Í lagaákvæðinu sjálfu kemur í tvígang fyrir orðasambandið „þessir nemendur” og því verður að álykta sem svo að einvörðungu sé átt við málminnihlutahópa sem eru af erlendu bergi brotnir. Það vill gleymast að heyrnarlausir Íslendingar mynda málminnihlutahóp sem hefur annað móðurmál en íslensku og heyrnarlaus börn ættu því að eiga „rétt á

- sérstakri kennslu í íslensku sem öðru tungumáli” (36 gr.);
- en auk þess:
- kennslu í móðurmáli sínu, táknmáli; og
- aðalnámskrá byggða á forsendum heyrnarlausra.

Heyrnleysingjaskólinn telur vafasamt af löggjafanum að festa í sessi hugtakið „nýbúi” og bendir á annað betra hugtak — **málminnihlutahópur** — sem hefur tvo augljósa kosti umfram nýbúahugtakið, (1) undirstrikar án fordóma að tiltekinn einstaklingur tilheyri ákveðnum málminnihlutahópi (og þar af leiðandi líka menningarminnihluta), og (2) undanskilur ekki þann

málmínnihlutahóp sem fæddur er á Íslandi og lærir sjónrænt mál, táknmál, sem móðurmál vegna þess að heyrnina skortir til að læra talmál heyrandi meirihlutans.

Síðara atriðið lýtur að tilflutningi grunnskólans frá ríki til sveitarfélaga en samkvæmt frumvarpinu er lagt til að sveitarfélög taki við rekstri sérskóla og sérdeilda fyrir þá nemendur sem þurfa á sérstökum stuðningi að halda og ekki geta notið kennslu í almennum grunnskólum. Með hvaða hætti sveitarfélagi/ sveitarfélögum er ætlað að yfirtaka rekstur sérskóla sem starfa á landsvísu er ekki unnt að lesa út úr lagafrumvarpinu. Heyrnleysingjaskólinn telur nauðsynlegt að tryggja með lagasetningu rétt barna til skólagöngu í þann skóla sem talinn er hæfa barninu best. Við teljum að *aldrei* megi koma til þess að efnalítill sveitarfélög telji sig ekki hafa ráð á því að velja þau úrræði í skólamálum sem sérfræðingar telja barni fyrir bestu. Af þeim sökum verði að búa þannig um hnúta að sérmerkt fjármagn óháð efnahag sveitarfélaga verði til í sjóði til að greiða skólagöngu þeirra barna „sem ekki geta notið kennslu við hæfi í almennri bekkjardeild grunnskóla”. (38. gr.)

SKÓLI HEYRNARLAUSRA — LEIKSKÓLI OG GRUNNSKÓLI

Heyrnleysingjaskólinn er skóli þeirra barna á Íslandi sem hafa íslenskt táknmál að móðurmáli, barna sem eiga það sammerkt að læra ekki talmál á eðlilegan hátt í bernsku en geta auðveldlega tileinkað sér sjónrænt mál, táknmál, svo fremi að það sé fyrir hendi í umhverfi þeirra. Heyrnarlaus börn eiga hins vegar nánast öll heyrandi foreldra sem þurfa á sama tíma og barnið að læra táknmál. Þess vegna þarf að koma til öflugur stuðningur, ráðgjöf og fræðsla til foreldra og barna strax frá fæðingu, einkánlega um táknmál og heyrnarlausu/heyarnarleysi. Jafnframt þarf að tryggja barninu greiðan aðgang að mál- og menningarfyrimyndum, þ.e. fullorðnum heyrnarlausum. Stjórnvöldum ber skylda til þess að heyrnarlaus börn eignist mál, fái notið meðfæddra hæfileika sinna og hafi tækifæri til samsömunar við aðra heyrnarlausu á ýmsum aldri. Aðeins á einum stað á landinu, á lóð Heyrnleysingjaskólans, er að finna táknmálsumhverfi og þekkingu á sérþörfum heyrnarlausra. Þar er leik- og grunnskóli, Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra, félagsmiðstöð, og dvalarheimili aldraðra. En — nú er afráðið að frá og með næstu áramótum hætti starfsemi leikskólans og menntamálaráðuneytið hefur falið Dagvist barna í Reykjavík að koma á sérhæfðu úrræði fyrir heyrnarlausu börnin — með vísan í sérstök lög um leikskóla frá 1991. Ekki eru áform uppi af hálfu Dagvistar að tryggja heyrnarlausum börnum sérdeild og ástæða er til að óttast að þau fái ekki tækifæri til að eignast mál en það er forsenda eðlilegs þroska.

Við teljum það skyldu löggjafans að sjá til þess að skólaganga heyrnarlausra barna verði órofa heild og skóli heyrnarlausra starfi bæði á leik- og grunnskólastigi. Með hvaða hætti slík lagasetning verður tryggð kann að vera álitamál en við minnum á að sérlög um heyrnleysingaskóla voru við lýði frá 1962-1990 og tryggðu skólagöngu heyrnarlausra barna á leikskólastigi. Hugsanlegt er að kveða megi á um undanþágur í lögum um leikskóla og grunnskóla sem tryggi heyrnarlausum börnum þennan rétt eða að heimildarákvæði gildi um sérskóla þar sem kveðið er á um að þeir starfi bæði á leik- og grunnskólastigi.

Fullyrða má að áform stjórnvalda nú bjóða heim þeirri hættu að

- heyrnarlaus börn komi mállaus í grunnskóla borið saman við að þau koma í dag í grunnskólann með góðan grunn bæði í táknmáli og íslensku;
- heyrnarlaus börn komi í grunnskóla með brotna sjálfsmynd eftir stöðuga ósigra í ójöfnum samanburði við heyrandi jafnaldra á blandaðri deild heyrandi og heyrnarlausra barna;
- sú yfirgripsmikla þekking sem leikskólakennarar heyrnarlausra barna búa yfir glattist;
- sú nauðsynlega nálægð við önnur heyrnarlaus börn og heyrnarlausar fullorðnar mál- og menningarfyrirmyndir verði lítil sem engin;
- foreldrar fái inni fyrir heyrnarlaus börn sín á hverfaleikskólanum og hætti að senda þau í „blandaða“ leikskólann þar sem greiða þarf fyrir þjónustuna og hún er ekki lengur sniðin að þörfum barna og foreldra;
- enginn einn ábyrgður aðili hafi heildaryfirsýn yfir skólagöngu heyrnarlausra barna.

Vakin er athygli á því að samkvæmt fjárlagafrumvarpi ársins 1995 er gert ráð fyrir niðurskurði til Heyrnleysingjaskólans um 3,8 milljónir kr. milli ára vegna tilflutnings leikskólans til Reykjavíkurborgar. **Við skorum á menntamálanefnd að bregðast skjótt við og forða því menningarlega slysi sem vofir yfir um áramótin með því að tryggja eina skóla heyrnarlausra barna rétt til að mennta börnin á leik-og grunnskólastigi.**

AÐRAR ATHUGASEMDIR VIÐ FRUMVARPIÐ

Þær lagagreinar sem einkum snúa að skóla heyrnarlausra eru greinar 36., 37., og 38. Við lýsum sérstakri ánægju okkar með skilgreiningu á hlutverki sérskóla/ sérdeilda í 38. gr. þar sem lögð er áhersla á það tvískipta hlutverk sem þeim er falið: (1) að „veita nemendum sérhæft námsumhverfi í lengri eða skemmri tíma“ og (2) að veita starfsfólki almennra grunnskóla ráðgjöf og kennslufræðilegan stuðning. Við teljum til fyrirmyndar að leggja áherslu á **náms-umhverfið** en ekki eins og oft gerist — eins og t.d. í 37. gr. — á námsörðugleika eða fatlanir. Hér er því líka bent á ósamræmi milli lagagreina. Hvað síðari liðinn áhrærir um ráðgjafarhlutverk sérskóla/sérdeilda ber nauðsyn til að tryggja **nemendum** almennra grunnskóla — ekki síður en starfsfólki — ráðgjöf og kennslufræðilegan stuðning. Ráðgjafarþjónusta Heyrnleysingjaskólans sinnir t.d. skilgreindum markhóp sem eru heyrnarskert börn í grunnskólum landsins, 80-90 talsins, kennurum þeirra og foreldrum. Hætta er á að sú þjónusta — þó í smáum stíl sé — leggist af verði málsgreinin óbreytt í endanlegum lögum.

Með vísan til fyrri athugasemda hvað málminnihlutahópa áhrærir vekjum við athygli á greinum 29 og 30 um námskrár og kennsluskipan. Í 30. gr. um aðalnámskrá **þarf að vera ákvæði sem gerir ráð fyrir annarri forgangsröð í inntaki og skipan náms**, eins og raunar er gert ráð fyrir í 29. gr. þar sem segir: „*Við setningu aðalnámskrár, skipulagningu náms og kennslu og við gerð og val námsgagna skal þess sérstaklega gætt að allir nemendur fái sem jöfnust tækifæri til náms, sbr. 2. gr.*“

Við teljum og **nauðsynlegt** að sérmerkja fjármagn frá ríkissjóði til útgáfu á námsefni á sérhæfðu námsefni sem nýtist fáum nemendum. Við bendum á að námsefni á táknmáli er nánast

ekkert og þar af leiðandi tilfinnanlegur skortur á slíku námsefni í skóla sem kennir táknmál sem móðurmál.

Að lokum látum við í ljós vilja til þess að ræða við menntamálanefnd um þessi atriði og önnur sem varða hag heyrnarlausra barna — og þökkum fyrir það tækifæri að fá að segja álit okkar á frumvarpinu.

Reykjavík 30. nóvember 1994

Skólastjórnendur og kennararáð

Ólafur Salvað
Þjarný Njálasdóttir
Helmufríður Þ. Guðmundsdóttir
Jóhanna Ragnarsel.
Sólveig Helga Jónasdóttir